

FUNDUS SPOMEN GALERIJE IVANA MEŠTROVIĆA U VRPOLJU

Dragun, Gorana

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:260410>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU**

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

ZAVRŠNI RAD

Osijek, _____

(datum predaje rada)

Gorana Dragun
_____

(Ime i prezime)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA

U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

ZAVRŠNI RAD

TEMA: FUNDUS SPOMEN GALERIJE IVANA MEŠTROVIĆA
U VRPOLJU

PRISTUPNIK: Dragun Gorana

Osijek, _____

(datum predaje rada)

Ime i prezime

_____

(potpis)

Akademija za umjetnost i kulturu

ZAVRŠNI RAD

Znanstveno područje:

Znanstveno polje:

Znanstvena grana:

Prilog:

Izrađeno:

Primljeno:

MENTOR:

KOMENTOR:

Mj:

Broj priloga:

PRISTUPNIK:

Mentor:

Predsjednik Odbora

za završne i diplomske ispite:

_____
(potpis)

_____
(potpis)

SAŽETAK

Ivan Meštrović rođen je 15. kolovoza 1883. godine u Vrpolju, u Slavoniji. Hrvatski je kipar, književnik i arhitekt te najistaknutiji kipar hrvatske moderne skulpture i svojedobno vodeća ličnost umjetničkoga života u Hrvatskoj i šire. Prvo je učio i izlagao sa secesionistima, a 1911. je osvojio prvu nagradu za kiparstvo. Nakon što je rat završio Meštrović se vratio u Hrvatsku. Izrađivao je reljefe, aktove, portrete te javne spomenike. Osim što se bavio kiparstvom, slikao je u ulju, pisao eseje, memoare o javnome i političkom životu svojega doba i pripovijetke. U Vrpolju je prvo osnovano kulturno društvo „Ivan Meštrović“, a Spomen galerija Ivana Meštrovića svečano je otvorena 3. lipnja 1972. godine, od početka sa stalnim postavom Meštrovićevih djela. Atelijer Meštrović iz Zagreba je posudio Spomen galeriji 13 Meštrovićevih skulptura dok je Gliptoteka JAZU u Zagrebu posudila 9 Meštrovićevih djela. Osim navedenoga, izloženo je i 16 kopija listova litografija te većeg broja dokumenata i fotografija koji govore o život i radu Ivana Meštrovića. Spomen galerija specijalizirana je samostalna ustanova u kulturi koja svojim djelovanjem i prezentacijom umjetničke građe čuva i njeguje uspomenu na jednog od najvećeg, svjetski poznatog kipara. U galeriji je postavljena stalna izložba radova Ivana Meštrovića koja se sastoji od 35 skulptura u sadri i bronci, 17 kopija Mape crteža litografija nastalih u prvih 40 godina umjetničkog stvaranja Ivana Meštrovića, zbirke dokumenata i fotografija vezanih za život i djelo velikog umjetnika te ostalih radova, plaketa, portreta, medalja poklonjenih Spomen-galeriji od njegovih prijatelja i učenika.

Ključne riječi:

Ivan Meštrović, Spomen galerija, djela, skulpture, kultura

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Ivan Meštrović	4
2.1 Razdoblje djelovanja Ivana Meštrovića	5
2.2 Značenje Ivana Meštrovića za hrvatsku kulturu.....	7
3. Teorija o kulturnim institucijama.....	9
4. Spomen galerija Ivana Meštrovića Vrpolje	12
4.1 Povijest Spomen galerije Ivana Meštrovića	12
4.2 Rad Spomen galerije Ivana Meštrovića.....	15
5. Fundus Spomen galerije Ivana Meštrovića Vrpolje.....	16
5.1 Programi za privlačenje posjetitelja u sklopu Spomen galerije Ivana Meštrovića	29
6. Značenje Spomen galerije Ivana Meštrovića Vrpolje za kulturu Republike Hrvatske.....	32
7. Zaključak.....	34
8. Literatura.....	36

1. Uvod

U radu će se detaljno proučiti nastanak i rad Spomen galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju. Upravo ova galerija je važna jer je Ivan Meštrović rođen u Vrpolju, dio njegova života o kojemu se jako malo zna i koji je poprilično nepoznat široj javnosti. Dio ljudi iz Vrpolja i okolice su odlučili odati počast velikom umjetniku rođenom u njihovom selu, a smatrajući kako bi to privuklo i druge da počnu više ulagati u umjetnost i da će sve više ljudi prepoznat Vrpolje kao kulturnu destinaciju. Nakon dugotrajnog i teškog puta te mnogo godina koje su trebale proći do otvaranja Spomen galerije, ista se pokazala kao pun pogodak jer je vrlo brzo postala sjedište kulturnog života, ne samo Vrpolja već cijelog kraja. Misija Spomen galerije je prezentacija života i djela hrvatskog kipara svjetskog glasa Ivana Meštrovića uz stalnu izložbu njegovih radova u Vrpolju.

Na početku rada prvo će se dati osvrt na život i djelo Ivana Meštrovića, s obzirom da se djelatnost galerije temelji na njegovom radu i životu. Osim uobičajenih detalja iz života Ivana Meštrovića, proučiti će se razdoblje njegova djelovanja, što je vrlo važno u političkom i ekonomskom kontekstu kako bi se što bolje razumjela njegova djela. Zatim će se pokušati dati kratak zaključak o značenju Ivana Meštrovića za hrvatsku kulturu koji će također poslužiti i kao uvod u nastavak rada. Zatim će se dati uvid u osnutak i povijest Spomen galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju s obzirom da je iznimno važno shvatiti kontekst u kojemu je galerija nastala, kako bi se mogla shvatiti njezina vrijednost danas i zašto je ona važna za kulturu ne samo Vrpolja i okolice već cijele Hrvatske. Također, posebno priznanje treba odati ljudima koji su se godinama trudili i zalagali da san o Spomen galeriji postane stvarnost. Nakon toga ćemo se osvrnuti na sadašnjost, odnosno rad galerije danas. Naravno, sam rad Spomen galerije ne znači ništa bez detaljne analize njezina fundusa, odnosno radova koji su izloženi jer su upravo oni ti koji čine galeriju. I za kraj ćemo izvršiti analizu i izvesti zaključak koje je značenje Spomen galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju ne samo za selo i seosku kulturu već i za cijelu regiju, pa na kraju i za cijelu Republiku Hrvatsku.

Prilikom izrade ovog rada koristile su se metode analize, sinteze, eksplanacije, klasifikacije i komparacije.

Cilj rada je što kvalitetnije i objektivnije predstaviti rad Spomen galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju, njezino značenje za kulturu u Vrpolju i šire te na koji način je rad Ivana Meštrovića utjecao na Vrpolje i zašto se odlučilo baš njemu odati počast osnivanjem Spomen galerije.

2. Ivan Meštrović

Ivan Meštrović rođen je 15. kolovoza 1883. godine u Vrpolju, u Slavoniji. Otac Mate Gabrilović Meštrović (1862.-1992.) i majka Marta (1864.-1941.) tada su bili na privremenom radu u Vrpolju, međutim već su se 1884. godine vratili u rodne Otavice pokraj Drniša. Obitelj Ivana Meštrovića podrijetlom je iz Fojnice u Bosni i Hercegovini. Prvi doseljenik u Dalmatinsku zagoru bio je Ivan Meštrović zvani Aga koji je oženivši se bogatom djevojkom preuzeo i njezino prezime Gabrilović. Stoga se Ivan prezivao Gabrilović Meštrović ali je odlučio izostaviti prezime Gabrilović.

Pavao Bilinić, kamenorezac iz Splita, prepoznao je njegov dar i uzeo ga je za šegрта. Njegov talent razvio se gledanjem znamenitih građevina Splita, uz pomoć pri školovanju Bilinićeve supruge, koja je bila profesor u srednjoj školi. Uskoro, pronašli su jednog bečkog vlasnika rudnika koji je financirao Ivanovo preseljenje i školovanje u Beču. Morao je u najkraćem roku naučiti njemački i prilagoditi se novoj sredini, ali je usprkos brojnim problemima završio studij.

Ivan Meštrović je relativno brzo postao poznat u Velikoj Britaniji, ne samo zbog svojih djela već i zbog djelovanja u Komitetu za oslobođenje. 1946. godine prihvaća mjesto profesora na Sveučilištu Syracuse u državi New York, SAD. 1952. godine je potpisao ugovor sa Narodnom Republikom Hrvatskom kojim je svu svoju imovinu u Splitu i Zagrebu, mauzolej u Otavicama te više od četiri stotine skulptura i crteža darovao hrvatskom narodu. Na svečanosti u Bijeloj kući 1954. godine predsjednik Eisenhower osobno mu je uručio dekret kojim je i službeno postao američki državljanin.

Ivan Meštrović hrvatski je kipar, književnik i arhitekt te najistaknutiji kipar hrvatske moderne skulpture i svojedobno vodeća ličnost umjetničkoga života u Hrvatskoj i šire. Bio je začetnik i ideolog nacionalno-romantične skupine Medulić (zagovarao je stvaranje umjetnosti nacionalnih obilježja nadahnute junačkim narodnim pjesmama). Umro je 16. siječnja 1962. godine u Sjedinjenim Američkim državama.

Djela su mu izložena u Vatikanu, Nacionalnoj katedrali u Washingtonu, zgradi Ujedinjenih Naroda u New Yorku, u Smithsonianu, Firenci (Uffizi), u Londonu (Tate Gallery), klinici Mayo, a brojna djela u bronci, kamenu i drvu nalaze se u muzejima, galerijama i privatnim kolekcijama diljem svijeta: Hrvatskoj, Italiji, SAD-u, Francuskoj, Mađarskoj, Rusiji, Njemačkoj, Argentini, Španjolskoj, Belgiji, Čileu itd. Sve reljefe i kipove u crkvi Sv. Marka u

Zagrebu napravio je Ivan Meštrović. U Hrvatskoj su mu posvećena četiri muzeja (Kaštelet-Crikvine i Galerija Meštrović u Splitu, obiteljski mauzolej u Otavicama i Atelijer Meštrović u Zagrebu) uz spomen galeriju u Vrpolju, a u SAD-u dva (na Sveučilištu Notre Dame i u znanstveno-umjetničkom centru Baton Rouge, država Louisiana).

Slika 1. Ivan Meštrović

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/naslovnica.html>

2.1 Razdoblje djelovanja Ivana Meštrovića

Ivan Meštrović je pohađajući Umjetničku Akademiju u Beču stupio u kontakt sa secesionistima sa kojima je izlagao od 1903. do 1910. godine. U Parizu 1908. godine izrađuje više od pedeset skulptura u samo dvije godine za koje dobiva prva međunarodna priznanja. Na Svjetskoj izložbi održanoj 1911. godine osvaja prvu nagradu za kiparstvo.

Nakon izlaganja na jedanaestom venecijanskom Bienallu htio je organizirati izložbu u Hrvatskoj, ali početkom Prvog svjetskog rata zbog suprotstavljanja Austro-Ugarskim vlastima morao se vratiti u Rim. Napušta epske motive te se okreće vjerskim. 1917. godine započinje niz od 28 velikih drvenih reljefa sa temama iz Kristovog života. 1915. godine priređuje

samostalnu izložbu koja je nosila naziv „One-man-show“ u Albert i Victoria muzeju u Londonu. To je potrebno naglasiti jer je Meštrović tada dobio čast koja nije bila iskazana niti jednom živućem umjetniku prije njega. „Na otvorenju izložbe profesor Sadler rekao je da je Meštrović najveći kipar od vremena Renesanse te da mu je za njegova djela dužan cijeli svijet“. (Ivan Meštrović (1883.-1962.))

) Nakon Londona u narednim godinama je izlagao u Glasgowu i Edinburghu. 1919. godine je izlagao u Parizu, u Petit Palaisu i to četrdeset skulptura. Najpoznatiji radovi iz ovog razdoblja su „Raspeće“ i „Madona“. (Ivan Meštrović (1883.-1962.))

Nakon što je rat završio Meštrović se vratio u Hrvatsku, u razdoblju od 1920. do 1923. godine u Zagrebu adaptira kuću i gradi atelijer. Njegova kuća i atelijer su danas Atelijer Meštrović sa stalnim postavom. U istom razdoblju u Cavtatu gradi grobnu kapelu obitelji Račić pod nazivom „Kraljica anđela“. Od 1926. do 1931. godine gradi crkvu Presvetog Otkupitelja u Otavicama. U Splitu 1931. godine gradi obiteljsku kuću koja je dovršena 1939., a danas je pretvorena u Galeriju Meštrović. 1939. godine također obnavlja obližnji kompleks Kaštelet-Crikvine u kojem gradi kapelu Svetog Križa. Postaje Grand Officier Legije časti u Francuskoj, član Akademije znanosti i umjetnosti u Beogradu te prvi rektor novoosnovane Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu. Svoju rektorsku plaću daje na raspolaganje siromašnim studentima kakav je i sam jednom bio. Meštrović prvi put odlazi u SAD 1924. godine gdje je upoznao Nikolu Teslu, a u Brooklyn Museum u New Yorku mu je priređena samostalna izložba gdje izlaže 132 djela. To je ujedno jedna od njegovih najpoznatijih izložbi. 1928. postavljen je Meštrovićev spomenik Indijancima u Chicagu; dvije konjaničke skulpture „Strijelca“ i „Kopljanika“ nalaze se u Central Grant Parku. Povratkom u Zagreb u razdoblju od 1934. do 1938. godine projektira Dom likovnih umjetnika te organizira izložbu „Pola stoljeća hrvatske umjetnosti“. U periodu između dva svjetska rata Meštrović se još više okreće klasičnom oblikovanju, izrađuje veliki broj reljefa, aktova i portreta kao i javnih spomenika: Grguru Ninskom, J.J. Strossmayeru, već spomenutim Indijancima itd. 1926. objavljuje traktat „Moji razgovori sa Michelangelom“ te 1937. sjećanje „Nekoliko uspomena na Rodina“. (Ivan Meštrović (1883.-1962.))

1946. na poziv Američke akademije znanosti i umjetnosti održao je samostalnu izložbu u Metropolitan Museumu, prvi put u povijesti muzeja. Iste godine završava ciklus od 28 drvenih reljefa koji je započeo prije gotovo četrdeset godina. Sljedeće godine u rujnu na poziv velečasnog Hesburgha odlazi na Sveučilište Notre Dame u South Bendu, država Indiana, kao

direktor odjela za umjetnost. 1956. dobio je Zlatnu medalju za životni rad od Američke akademije znanosti i umjetnosti. U posljednjim godinama svog života Meštrović izrađuje glinene skulpture „Otac se pozdravlja sa sinom“ i „Otac se pozdravlja s kćeri“ kojima iskazuje bol radi smrti svoje kćerke i sina. Knjigu „Uspomene na političke ljude i događaje“ završio je 1961. godine.

Njegova djela za ranijih dana većinom imaju simbolično značenje. Oblikovana su u duhu secesije. To su djela „Timor Dei“, „Izvor života“ i „Sjećanje“. Neka od djela nastala su pod utjecajem Rodinova naturalizma. Najpoznatije takvo djelo „Zdenac života“ postavljeno je 1912. godine ispred HNK-a u Zagrebu. Malo prije izbivanja Prvog svjetskog rata njegova djela postala su emotivnija, a tome svjedoče i drveni reljefi s biblijskom tematikom izrađeni u gotičkom, arhajskom, secesionističkom i ekspresionističkom stilu. Djela iz 1920-ih i 1930-ih odišu klasikom. Tada je izradio velik broj spomenika kao što su „Grgur Ninski“, „Marko Marulić“, „Andrija Kačić-Miošić“, „Andrije Medulić“, „Josip Juraj Strossmayer“ te „Indija“. Posebno mjesto u njegovu radu zauzimaju portreti. (Plazibat, 2015:13)

2.2 Značenje Ivana Meštrovića za hrvatsku kulturu

Djela snažne plastične vrijednosti ostvario je u graditeljsko-kiparskim spomenicima i projektima, uglavnom centralnoga tlocrta. Njegov izniman kiparski talent očituje se u lirskoj i dramskoj ekspresiji ljudskoga tijela, što ga svrstava među istaknute osobnosti svjetske umjetnosti prve polovice 20. stoljeća i nesumnjivo među najistaknutije hrvatske umjetnike čije je djelo u svoje doba doživjelo svjetska priznanja. Slikao je u ulju (Moja mati, 1911.), pisao eseje (Moji razgovori s Michelangelom, 1926.), memoare o javnome i političkom životu svojega doba (Uspomene na političke ljude i događaje, 1969.) i pripovijetke (Ludi Mile, 1970.).

Nakon završetka rata, jugoslavenske komunističke vlasti započele su akciju za povratak Ivana Meštrovića u zemlju. To je postalo iznimno važno političko pitanje jer su vlasti nastojale Meštrovićev povratak iskoristiti za političku konsolidaciju države, ali i za stvaranje povoljnije slike o samom režimu. Također su se bojali da se Meštrovićev boravak izvan zemlje ne bi protumačio kao potpora političkoj emigraciji, koja je bila protiv nove Jugoslavije. Ovo jasno ocrta koliko je Meštrović bio važan za Hrvatsku. Nakon proglašenja diktature kralja Aleksandra 1929. godine Meštrović je odbacio projugoslavensku politiku priklanjajući se hrvatskoj ideji.

Najvažniji kipar hrvatske moderne umjetnosti odavno je označen i najvažnijom karikom u povijesti moderne hrvatske i jugoslavenske umjetnosti. Sva imena sa kulturne scene koja su se pojavila prije pojave Ivana Meštrovića nazvana su prijelaznom generacijom.

3. Teorija o kulturnim institucijama

Kultura se može definirati kao prostor umjetničke i kulturne proizvodnje. Institucija se u društvenim znanostima definira kao uži skup međusobno povezanih, relativno trajnih društvenih odnosa koji su regulirani ustaljenim pravilima koji mogu biti običajni, moralni i pravni. U kulturi institucijama se nazivaju ustanove tj. udruženja na polju kulturnog života kao i kulturna glasila i druge publikacije i važnije priredbe. Kultura obuhvaća kulturne ustanove i događanja, djelatnike u kulturi, kulturna i prirodna dobra i baštinu, autorska prava, nakladništvo i izdavaštvo.

Institucije su važne jer naše spoznaje o sadašnjosti ovise o našem znanju o prošlosti i našem sjećanju. Sadašnji svijet doživljavamo u kontekstu koji je uzročno povezan s prošlim događajima i stvarima. Slike prošlosti i prikupljena znanja o prošlosti prikupljaju se i prezentiraju kroz određene kulturne institucije, ali se prenose i održavaju i kroz ritualne predstave kao što su rođenja, vjenčanja, krizme itd.

Kulturne djelatnosti se odvijaju kroz (Antolović, Turkalj, 2010:154):

- 1) specijalizirane kulturne institucije, javne ili privatne (arhivi, knjižnice, muzeji, galerije, institucije za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara/restauracije, kazališta, glazbene institucije)
- 2) polivalentne kulturne institucije (domovi kulture, kulturni centri, kulturno informativni centri)
- 3) izvaninstitucionalnu djelatnost (projekti, udruge, amaterizam)
- 4) arhivsku službu; dio javne uprave, brine o upravljanju dokumentacijom unutar administracije i šireg informacijskog društva. Zadaća je osigurati zaštitu zapisa od trajna značaja za poslovne i službene svrhe i kao pravnog dokaza, te omogućiti pristup arhivskom gradivu, neovisno o vremenu, mjestu i pamćenju javnosti o događajima koje dokumentira.

Cilj kulturnih institucija je osigurati, odnosno stvoriti kulturni proizvod koji će biti dostupan široj zajednici kao dio kulture življenja. Djelovanje i opstanak kulturnih institucija nije isključivo vezan uz ekonomske rezultate već uz ostvarivanje misije i cilja kao javnog interesa zajednice.

Načela organiziranja kulturnih institucije (Antolović, Turkalj, 2010:155):

- 1) jedinstvo ciljeva
- 2) organizacijska učinkovitost

- 3) raspon upravljanja
- 4) javne ovlasti
- 5) delegiranje prema očekivanim rezultatima
- 6) apsolutne odgovornosti
- 7) razmjernost ovlasti i odgovornosti
- 8) jedinstvo vodstva
- 9) razina ovlasti
- 10) utvrđivanje funkcija
- 11) ravnoteža
- 12) fleksibilnost

Akti kojima se utvrđuje organizacija institucija u kulturi su statut koji je najvažniji opći akt i ima konstitutivni karakter. Njime se uređuju sva temeljna pitanja. Drugi akti su pravilnici o unutarnjoj organizaciji, sistematizaciji poslova, zaštiti ljudi i imovine itd. Zatim slijede odluke uprave vezane uz pitanja vezana uz organizaciju.

Osnivanje, rad i prestanak rada kulturnih institucija regulirani su zakonskim propisima kao što su Zakon o muzejima, Zakon o ustanovama, Zakon o knjižnicama, Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, Zakon o očuvanju i zaštiti kulturnih dobara, Zakon o kazalištima itd.

Kulturne se djelatnosti obavljaju (Antolović, Turkalj, 2010:160):

- a) kao javne službe (interes države je da se obavljaju što učinkovitije, na dobrobit svih građana)
- b) kao privatne- interes pojedinca/vlasnika i one ostvaruju profit

Pravno-organizacijski kulturne institucije se ustrojavaju kao ustanove, fizičke i pravne osobe (obrti i trgovačka društva).

Osnivanje, rad, uvjeti i načini obavljanja djelatnosti, ustrojstvo, način rada i prestanak rada muzeja i galerija regulirani su Zakonom o muzejima (NN 142/98, 65/09). Djelatnost kulturnih institucija je od interesa za Republike Hrvatsku i zato iste spadaju pod javne službe.

Razlikuju se muzej i galerija kao javna ustanova ili ustanova, muzeji, galerije i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba te izložbene i prodajne galerije.

Muzejsku djelatnost obavljaju muzeji kao ustanove te muzeji, galerije i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba pod uvjetima propisanim zakonom. Iznimno, muzejsku djelatnost obavljaju i galerije kao ustanove ukoliko imaju muzejsku građu. Muzejska djelatnost obuhvaća: skupljanje, čuvanje i istraživanje civilizacijskih, kulturnih i prirodnih dobara te njihovu stručnu i znanstvenu obradu i sistematizaciju u zbirke, trajno zaštićivanje muzejske građe, muzejske dokumentacije, muzejskih lokaliteta i nalazišta, njihovo neposredno i posredno predočavanje javnosti putem stalnih i povremenih izložaba, te objavljivanje podataka i spoznaja o muzejskoj građi i muzejskoj dokumentaciji putem stručnih, znanstvenih i drugih obavijesnih sredstava. (Antolović, Turkalj, 2010:161)

Također je potrebno naglasiti da su kulturne djelatnosti dužne osigurati pružanje usluga svim građanima pod jednakim uvjetima, trajno obavljanje djelatnosti prema pravnim i stručnim standardima te ne mogu prestati obavljati djelatnost bez suglasnosti osnivača i po tome ih se razlikuje od drugih institucija.

4. Spomen galerija Ivana Meštrovića Vrpolje

Na najljepšoj lokaciji u Vrpolju , rodnom mjestu Ivana Meštrovića, 1972. godine otvorena je Spomen galerija Ivana Meštrovića njemu u čast. Ondje je stalno postavljeno 35 skulptura, 16 kopija listova litografija te većeg broja dokumenata i fotografija koji govore o život i radu Ivana Meštrovića. U sklopu posjeta Spomen galeriji nudi se i razgledavanje crkve u kojoj se nalazi krstionica iz koje je Meštrović kršten, kao i četiri njegova rada, koji zajedno s izloženim umjetninama u Spomen galeriji čine vrijednu cjelinu Meštrovićeva opusa u Slavoniji.

Slika 2. Vanjsko pročelje Spomen galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/naslovnica.html>

4.1 Povijest Spomen galerije Ivana Meštrovića

Ideja o izgradnji muzeja u Vrpolju posvećenog velikom umjetniku rodila se između dva svjetska rata, a inicijator i začetnik ideje je bio učitelj Josip Gol.

Nastanak ideje se opisuje na sljedeći način: „Jedno vrijeme . nastavlja dalje Knežević-bio sam predsjednik općine, a i starješina Sokolskog društva, pa i inače kao skroman javni radnik, uviđao sam potrebu takvog doma, bez kojega nijedno selo ne može napredovati ni u kulturnom, ni u prosvjetnom, pa ni u gospodarskom pogledu. I ja sam na poticaj tog izlaganja, poveo akciju za gradnju takvog Doma. Jednom prilikom posjetio sam u Zagrebu i gospodina Ivana Meštrovića, te sam ga, među ostalim, upoznao sa svojom namjerom. Gospodin Meštrović se je vrlo interesirao o mjesnim prilikama svog rodnog mjesta, a osobito o bijeloj kugi te mi je srdačno zahvalio na razlaganju i upoznavanju naših prilika. Na rastanku,

stisnuvši mi ruku, srdačno mi zaželi sretan uspjeh u radu, za napredak i blagostanje našeg naroda, i rekao mi je da ga o uspjehu gradnje Doma izvijestim.“ (Dumenčić, 2000:85)

Međutim, unatoč velikom uloženom trudu, a zbog manjka novaca i tadašnjih prilika, u Vrpolju se prije rata postiglo tek da se Meštrovićevim imenom nazove ulica u kojoj je, kako se pretpostavlja, proživio svoje prve dane.

Povijest Spomen galerije Ivana Meštrovića neraskidivo je vezana s osnivanjem Kulturno-umjetničkog društva „Ivan Meštrović“ i Muzeja „Ivan Meštrović“ u Vrpolju, 3. ožujka 1957. godine, ostvarenog na poticaj grupe vrpoljačkih intelektualaca i entuzijasta predvođenih učiteljem Josipom Golom, profesorom Josipom Jurkovićem i prvim predsjednikom KUD-a dr. Ivom Tomašićem. Unutar društva osnovan je Muzej „Ivan Meštrović“ zamišljen kao spomen-dom, u kojemu će se čuvati i slaviti djelo Ivana Meštrovića. Namjere osnivača bile su da Društvo ne samo gaji uspomenu na Ivana Meštrovića, već da postane središte sveukupne kulturne djelatnosti u selu.

Predstavnici Društva odmah su stupili u kontakt s Meštrovićem koji je u to doba već deset godina živio u SAD-u i upoznali ga sa svojim planovima. Za buduću galeriju Ivan Meštrović, Kulturno umjetničkom društvu daruje djelo, odljev u gipsu „Majčina briga/Majka i dijete“. Iako je Društvu bio dodijeljen prostor za rad, nisu imali financijskih sredstava da realiziraju svoju ideju o spomen galeriji. Nakon Meštrovićeve smrti, a i zbog drugih poteškoća u prvoj polovici šezdesetih godina zamire rad Društva. Ono što je zanimljivo je da postoje zapisi da je Društvo Ivanu Meštroviću za njegov 75. rođendan poslalo spomen-album s većim brojem fotografija njegova rodna mjesta te osnovnim podacima o Vrpolju od 1883. do 1958. godine sa naglaskom na doseljenike iz Dalmatinske zagore. Također postoje zapisi u kojima Meštrović potvrđuje da je navedeno zaprimio i da isto čuva kao vrijednu uspomenu.

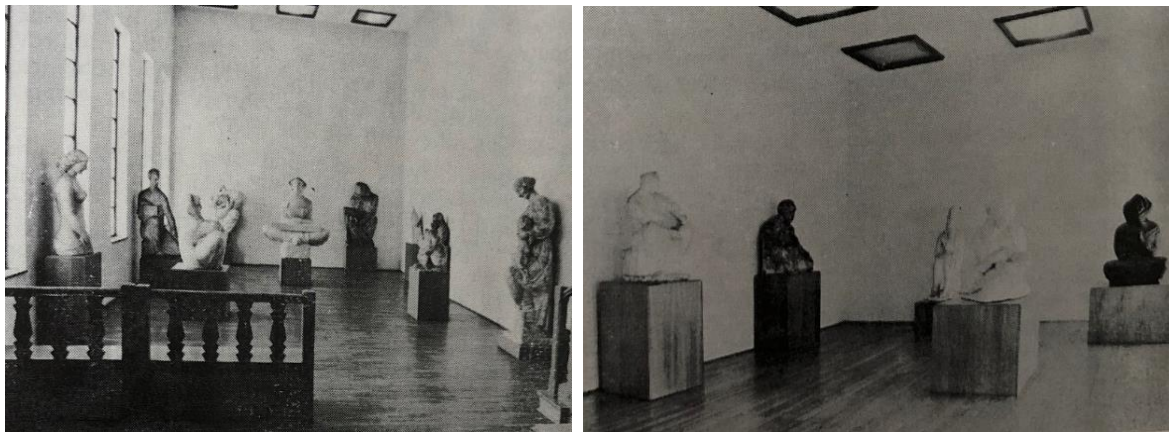
Novi zamah u realizaciji ideje izgradnje spomen-galerije događa se 18. lipnja 1967. godine, kada društvo na inicijativu dr. Zdenka Kneževića, Predraga Golla, Josipa Jurkovića, Stjepana Lebovića i drugih Vrpoljčana obnavlja rad pod imenom Kulturno društvo „Ivan Meštrović“. Meštrovićevo djelo „Majka i dijete“ iste se godine odlijeva u broncu, a 1968. se postavlja pred novoizgrađenu zgradu zdravstvene stanice kao prvi javni spomenik u Vrpolju. Kako bi se rad bio u mogućnosti odliti u bronci Kulturno društvo pokrenulo je široku akciju prikupljanja sredstava za tu svrhu. Odazvale su se mnoge društveno-političke organizacije, radne organizacije i kulturne ustanove, među kojima: Jugoslavenski leksikografski zavod, Skupština općine Slavonski Brod, Zavod za likovne umjetnosti JAZU, Matica hrvatska, Skupština

općine Đakovo, Republički sekretarijat za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu, Ekonomski institut u Osijeku i mnoge druge. (Maković, 1983:86)

Cijelo vrijeme su polako tekle i pripremne aktivnosti za gradnju galerije. Prema idejnom projektu zagrebačkog arhitekta Rudolfa Varge u samom središtu Vrpolja, uz župnu crkvu u kojoj je Meštrović kršten je započela izgradnja Spomen galerije Ivana Meštrovića. Gradnja je financirana sredstvima općinskog i republičkog fonda za kulturu, kao i doprinosom samih Vrpoljčana, a uz pomoć velikih poduzeća s područja općine i bivše države.

Spomen galerija Ivana Meštrovića u Vrpolju svečano je otvorena 3. lipnja 1972. godine, od početka sa stalnim postavom Meštrovićevih djela. Atelijer Meštrović iz Zagreba je posudio Spomen galeriji 13 Meštrovićevih skulptura dok je Gliptoteka JAZU u Zagrebu posudila 9 Meštrovićevih djela. Sva djela su kroz vrijeme odlivena u broncu te su ostala u Spomen galeriji. Sukladno raspoloživim financijskim sredstvima i uz odobrenje Meštrovićevih nasljednika, prije svega supruge Olge, a potom i kćeri Marije Meštrović, u razdoblju od 1974. do 1989. godine Spomen galerija odljeva 17 Meštrovićevih radova u broncu, a jedno djelo kupuje, stvarajući fundus Meštrovićevih djela u svome vlasništvu.

Slika 3. Slike sa prvog otvorenja spomen galerije

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/naslovnica.html>

Pojedini istaknuti umjetnici kao i neki bivši Meštrovićevi učenici su se odazvali na poziv Spomen galerije te poklonili svoje radove. „Akademik Frano Kršinić darovao je Vrpolju skulpturu Ivana Meštrovića koja je postavljena ispred galerije, a akademik Vanja Radauš poklonio je skulpturu „Glava Šokice“ te izradio i darovao također spomen-medalju u čast otvorenja Meštrovićeve galerije u Vrpolju. Svoje radove darovali su još i kipar Andrija Krstulović i Ivan Mirković, te slikar Arpad Mesaroš, a dr. Krešimir Meštrović, sinovac

slavnog kipara, darovao je odljev njegova djela Djevojka s gitarom.“ (Maković, 1983:88) Osim navedenoga, u Spomen galeriji izloženi su i reprint otisci Meštrovićeve litografije iz 1923., portret Ivana Meštrovića od slikara Omera Mujadžića, još jedan portret Ivana Meštrovića u bakropisu od Tomislava Krizmana te razni katalogi, plakati i foto-dokumentacija vezana uz ime i djelo Ivana Meštrovića. Spomen galerija u stalnom postavu danas ima izloženo 35 Meštrovićevih djela, od kojih je 21 u njezinom vlasništvu.

Od otvorenja 1972. godine Spomen galerija djeluje u sastavu kulturnog društva „Ivan Meštrović“ Vrpolje te ostvaruje uspješnu suradnju s Atelijerom Meštrović iz Zagreba i prvom kustosicom i voditeljicom Atelijera gospođom Vesnom Barbić. Rješenjem Ministarstva kulture i prosvjete Republike Hrvatske od 28. ožujka 1994. osnivačka prava nad Spomen galerijom prenose se na Brodsko-posavsku županiju koja od tada preuzima financiranje i skrb nad istom. Za vrijeme Domovinskog rata od 1991. do 1995. godine stalni postav je izmješten. Vraćen je u obnovljene prostore Spomen galerije u sklopu obilježavanja prve obljetnice vojno-redarstvene akcije „Bljesak“ i Dana županije 1. svibnja 1996. godine. Iste je godine skupština Brodsko-posavske županije donijela Odluku o osnivanju ustanove u kulturi Spomen galerije Ivana Meštrovića te je u Trgovačkom sudu ustanova registrirana kao samostalni pravni subjekt. Razdvojeno od KUD-a „Ivan Meštrović“ Vrpolje, Spomen galerija Ivana Meštrovića djeluje od 1. siječnja 1997. godine. (Spomen galerija Ivana Meštrovića Vrpolje, Povijest)

Temeljem rješenja Ministarstva kulture Republike Hrvatske osnivačka prava nad Spomen galerijom u cijelosti su prenesena na Županiju Brodsko-posavsku, koja svojim proračunskim sredstvima financijski pokriva njezinu redovnu djelatnost u cijelosti, a preko Upravnog odjela za obrazovanje, šport i kulturu vrši nadzor i upravu. Naime, Spomen galerija zbog tek 2 zaposlenika prema važećim zakonima nema Upravno vijeće. Prema Zakonu o muzejima i Statutu Spomen galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju, funkciju stručnog tijela pokrivaju i prate djelatnici Muzeja Meštrović iz Zagreba i Splita čija je struka i najuža specijalnost život i djelo Ivana Meštrovića.

5. Fundus Spomen galerije Ivana Meštrovića Vrpolje

Spomen galerija specijalizirana je samostalna ustanova u kulturi koja svojim djelovanjem i prezentacijom umjetničke građe čuva i njeguje uspomenu na jednog od najvećeg i svjetski poznatog kipara Ivana Meštrovića. Na 230 m² izložbenog prostora postavljena je stalna izložba radova Ivana Meštrovića koja se sastoji od 35 skulptura u sadri i bronci, 17 kopija Mape crteža litografija nastalih u prvih 40 godina umjetničkog stvaranja Ivana Meštrovića, zbirke dokumenata i fotografija vezanih za život i djelo velikog umjetnika, te ostalih radova, plaketa, portreta, medalja poklonjenih Spomen-galeriji od njegovih prijatelja i učenika kao što su Vanja Radauš, Ivo Kerdić i Tomislav Krizman.

Spomen galerija je osim djela Ivana Meštrovića prikupila i zbirku umjetnina drugih autora, međutim većina tih djela nije nikada bila dostupna posjetiteljima niti se o njima pisalo. Najčešće se radi o umjetninama koje je prvo Kulturno društvo „Ivan Meštrović“, a kasnije Spomen galerija dobila od Meštrovićevih prijatelja, učenika, suradnika te zavičajnih umjetnika koji su djelovali u Društvu kao i ona koja je Društvo otkupilo. „Djela drugih autora u fundusu Spomen galerije sakupljena donacijama i otkupima dio su manje poznate priče o radu KD „Ivan Meštrović“ i Spomen galerije Ivana Meštrovića i ljudima koji su u njima djelovali. Ujedno su zahvala i priznanje svima koji su sudjelovali u osnivanju galerije posvećene velikanu hrvatske umjetnosti rođenom u njihovom Vrpolju. (Meštrović, 2011:2) Djela drugih umjetnika danas čine fundus Likovne zbirke, registriranog kulturnog dobra od 17. rujna 2015. godine. Prve donacije djela drugih autora dogovorene su 1969. godine. Popis svih djela još uvijek ne postoji objedinjeno na jednom mjestu, no „ključne informacije sačuvane su u Knjizi zapisnika kulturnog društva „Ivan Meštrović“, programima i izvješćima o radu Spomen galerije kao i osobnoj korespondenciji pojedinih članova Društva koju su oni osobno ili članovi obitelji darovali Spomen galeriji“ (Meštrović, 2011:3)

Djelatnost Spomen galerije je stalna izložba umjetničkih djela Ivana Meštrovića, sistematsko sakupljanje, čuvanje i obavljanje stručne zaštite umjetničkih i kulturnih dobara, održavanje predavanja, tečajeva i seminara, izdavanje kataloga i drugih stručnih i znanstvenih publikacija te propagandnih materijala za upoznavanje i popularizaciju djela Ivana Meštrovića te stručna i tehnička zaštita.

Slika 4. Stalni postav Spomen galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju (1)

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/fotografije.html>

Slika 5. Stalni postav Spomen galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju (2)

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/fotografije.html>

Slika 6. Stalni postav Spomen galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju (3)

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/fotografije.html>

Slika 7. Stalni postav Spomen galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju (4)

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/fotografije.html>

Programi održani u ustanovi (Materijali i stručna poslovna dokumentacija ustupljena u galeriji (2018), Programi održani u ustanovi):

- 1) Izložba Suvremena skulptura Slavonije/Suvremeni slavonski kipari (26. studenoga 1982.)
- 2) Izložba Ivan Meštrović „Crteži“, u povodu proslave 100. obljetnice umjetnikova rođenja (21. lipnja 1983.)
- 3) Izložba Meštrović u karikaturi i likovnoj kritici (do 2. Svjetskog rata) (20. ožujka 1984.)
- 4) Svečani koncert tamburaškog orkestra RKUD-a „Đuro Salaj“ Slavonski Brod i Pjevačkog zbora KUD-a „Ivan Meštrović Vrpolje“ u povodu Dana oslobođenja Vrpolja 15. travnja 1984.
- 5) Izložba Djela Ivana Meštrovića iz Zbirke Bauer i Galerije umjetnina Vukovar (1987.)
- 6) Etnografska izložba „Djevojačko ruvo“ Tomislav Bašić u sklopu gospodarskog sajma (1995.)
- 7) Svečano obilježavanje 40-te godišnjice rada i djelovanja Spomen galerije Ivana Meštrovića Vrpolje (3. prosinca 2012.)
- 8) Izložba Ivan Meštrović „Zahvalimo njoj...“ u čast 130. Godišnjice rođenja Ivana Meštrovića (4. srpnja – rujna 2013.)

- 9) Noć muzeja 2014. (31. siječnja 2014.)
- 10) Etnografska izložba „U Vrpolju uvijek lipa ruva“ u sklopu Međunarodnog dana muzeja (18. svibnja-21. lipnja 2014.)
- 11) Izložba Plakati iz fonda Atelijera Meštrović (23. lipnja -17. listopada 2014.)
- 12) Izložba „Kako štitimo baštinu“
- 13) Predavanje „Josip Juraj Strossmayer“ (2. lipnja 2015.)
- 14) Koncert (2. Lipnja 2015.)
- 15) Izložba „Od Cvjetnice do Uskrsa“ (17. ožujka 2016.)
- 16) Predavanje „Spomen galerija i park u Vrpolju“ (2. lipnja 2016.)
- 17) Predavanje „7. Dani Luke Botića“ (2. lipnja 2016.)
- 18) Predavanje „Iz arhiva Spomen galerije“
- 19) Izložba ratnih fotografija Slavonije (2016.)
- 20) Etnografska izložba „Životinje kao motiv ručnog rada u našem kraju“ u povodu gospodarskog sajma (2016.)
- 21) Etnografska izložba djevojačkog ruva, sanduka kobilaša, staklenjaka (2016.)

Zbirka radova Ivana Meštrovića izložena u Spomen galeriji (Katalog radova, 2002:24):

- 1) SGIM-1, skulptura, Autoportret, Zagreb, 1930., bronca, visina 54,5 cm (vlasnik Kulturno društvo „Ivan Meštrović“, Vrpolje, stariji odljev u bronci nalazi se u Galeriji Meštrović u Splitu, a drugi odljev iz 1970. U Atelijeru Meštrović u Zagrebu)

Slika 8. Autoportret Ivana Meštrovića, skulptura

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/fotografije.html>

2) SGIM-2, skulptura, Moja majka ruku sklopljenih pred grudima, Zagreb, 1926., bronca, visina 99 cm (vlasništvo Atelijera Meštrović, Zagreb, odljev u bronci se nalazi u Atelijeru Meštrović Zagreb, odljev u sadri se nalazi u Gliptoteki JAZU, Zagreb, a varijanta u mramoru u Narodnom muzeju Beograd)

3) SGIM-3, skulptura, Glava starca s bradom, Beč, 1906., bronca, visina 59 cm (vlasništvo sadre i bronce iz iste godine Atelijer Meštrović, Zagreb)

4) SGIM-4, skulptura, Kraljević Marko na Šarcu, Zagreb, 1910., bronca, visina 87 cm (jedan stari odljev nalazi se u privatnoj zbirci u Londonu a odljev u bronci iz 1962. nalazi se u Atelijeru Meštrović, Zagreb)

5) SGIM-5, skulptura, Ženska figura sjedi na petama, Rim, 1915., bronca

6) SGIM-6, skulptura, Mala udovica, Pariz, 1908., bronca, visina 87 cm (sadra u vlasništvu Atelijera Meštrović, Zagreb)

7) SGIM-7, reljef, Mate Meštrović, Ivanov otac, Zagreb, 1930., bronca, visina 44 cm

8) SGIM-8, reljef, Marta Meštrović, Ivanova majka, Zagreb, 1930., bronca, visina 44 cm

9) SGIM-9, reljef, Ivan Meštrović, Zagreb, 1930., bronca, visina 44 cm

- 10) SGIM-10, reljef, Olga Meštrović, Ivanova supruga, Zagreb, 1930., bronca, visina 44 cm
- 11) SGIM-11, skulptura, Prvo raspeće, Rim, 1914., bronca, 210 cm (sadra vlasništvo atelijera Meštrović u Zagrebu)
- 12) SGIM-12, skulptura, Materinstvo, Rim, 1946., bronca
- 13) SGIM-13, skulptura, Glava Joba, Zagreb, 1935., bronca, visina 64 cm (gips u vlasništvu Atelijera Meštrović u Zagrebu)
- 14) SGIM-14, skulptura, Djevojka u zanosu molitve, New York, 1925., bronca, visina 58 cm

Slika 9. Djevojka u zanosu molitve, skulptura

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/fotografije.html>

- 15) SGIM-15, skulptura, Glava djevojke, Zagreb, 1933., bronca, visina 280cm (sadra u vlasništvu obitelji Meštrović)
- 16) SGIM-16, skulptura, Glava Marte Meštrović, Zagreb, 1932., bronca
- 17) SGIM-17, reljef, Evangelist Luka, Zagreb, 1929, bronca, visina 64 cm (sadra u vlasništvu obitelji Meštrović)

- 18) SGIM-18, skulptura, Studija za Zahvalnost Francuskoj, Zagreb, 1930., bronca, visina 61 cm (sadra vlasništvo Atelijera Meštrović Zagreb)
- 19) SGIM-19, skulptura, Olga Meštrović doji Tvrtka, Zagreb, 1925., bronca (prvi odljev u bronci iz doba nastanka skulpture nalazi se u Zbrslavu, Zbirka skulpture Moderne Galerije u Pragu, drugi odljev u bronci iz 1969. Nalazi se u Atelijeru Meštrović, Zagreb)
- 20) SGIM-20, slika, Portret Ivana Meštrovića, Zagreb, 1975., ulje/platno, Omer Mujadžić
- 21) SGIM-21, medalja, Portret Ivana Meštrovića, Zagreb, 1953., bronca, Ivo Kerdić
- 22) SGIM-22, medalja, Portret Josipa Golla, 1983., bronca, Antun Babić
- 23) SGIM-48, skulptura, Majčina briga (Majka i dijete), Beč, 1905., gips
- 24) SGIM-49, skulptura, Majčina briga (Majka i dijete), Beč, 1905., bronca, visina 71 cm (prvi odljev u bronci iz 196. Nalazi se u galeriji umjetnina u Osijeku, a drugi je postavljen u Vrpolju u parku pred Zdravstvenom stanicom. Ista skulptura izvedena u crnom mramoru nalazi se u Szepmuveszeti Muzeumu u Budimpešti)

Slika 10. Majčina briga skulptura

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/fotografije.html>

25) Ivan Meštrović, Izidor Kršnjavi, portret, Beč, 1904., sadra, visina 92 cm

26) Ivan Meštrović, Gospa s djetetom, Cannes, 1917., sadra, visina 125 cm (varijanta gdje dijete ima glatku aureolu ostavština je Meštrović Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, a čuva se u Glipoteci JAZU, druga varijanta sa nazubljenom aureolom djeteta izrađena u orahovom drvetu nalazi se u kolekciji obitelji Meštrović, South Bend, SAD)

27) Ivan Meštrović, Apostol s knjigom, Zagreb, 1922.-1923., sadra, visina 164 cm (vlasnik sadre i bronce iz 1969. Atelijer Meštrović, Zagreb)

28) Ivan Meštrović, Skica za Strossmayera, Zagreb, 1924., sadra, visina 93 cm (vlasnik sadre i prvog odljeva u bronci Atelijer Meštrović, Zagreb, vlasnik drugog odljeva poduzeće Texti import-export, Zagreb)

29) Ivan Meštrović, Majka uči dijete moliti, New York, 1925, sadra, visina 66 cm (vlasnik Atelijer Meštrović u Zagrebu, prvi odljev u bronci iz 1969. Nalazi se u Atelijeru Meštrović, a drugi je vlasništvo Kemijskog kombinata Chromos-Katran Kutrilin u Zagrebu)

Slika 11. Majka uči dijete moliti

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/fotografije.html>

30) Ivan Meštrović, Ženski torzo (s rukama), Zagreb, 1928., sadra, visina 113 cm (vlasništvo Gliptoteke JAZU, Zagreb, jedan primjer klesan u mramoru, vlasništvo je Atelijera Meštrović, Zagreb)

31) Ivan Meštrović, Majka u razmišljanju, Zagreb, 1926., sadra, visina 106 cm (vlasnik Atelija Meštrović, majka klesana u pilepskom kamenu 1964. Godine nalazi se u Ateliju Meštrović u Zagrebu, a lijevana u bronci 1968. Postavljena je pred Zorin-dom u Karlovcu)

32) Ivan Meštrović, Veliki reljef Job, Zagreb, 1932., sadra, visina 135 cm (vlasnik sadre i bronce iz 1969. Atelija Meštrović, Zagreb)

Slika 12. Veliki reljef Job, skulptura

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/fotografije.html>

33) Ivan Meštrović, Povijest Hrvata, Zagreb, 1932., sadra, visina 168 cm (vlasništvo Atelijera Meštrović, Zagreb, odljev u bronci iz 1964. Nalazi se u Ateliju Meštrović, a drugi iz 1970. Ispred rektorata Sveučilišta u Zagrebu)

Slika 13. Povijest Hrvata

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/fotografije.html>

34) Ivan Meštrović, Pieta (za crkvu sv. Marka), Zagreb, 1932., reljef, gips, visina 165 cm (vlasnik Atelijer Meštrović, prvi odljev u bronci nalazi se u crkvi sv. Marka u Zagrebu, drugi iz 1968. u Atelijeru Meštrović, treći iz 1970. u muzeju Middelheim u Antwerpenu)

35) Ivan Meštrović, Studija za Jobova sina, Zagreb, 1935., sadra, visina 63,5 cm (vlasništvo Atelijera Meštrović u Zagrebu, prva bronca iz 1970. Nalazi se u Atelijeru Meštrović, a druga iz iste godine vlasništvo je zavoda Slavija Lloyd u Zagrebu)

36) Ivan Meštrović, Glava Joba, 1935.

37) Ivan Meštrović, Glava Marte Meštrović, Zagreb, 1932., bronca, visina 30 cm (vlasništvo obitelji Meštrović)

38) Ivan Meštrović, Djevojka u zanosu molitve, 1925.

39) Ivan Meštrović, Materinstvo, 1946., bronca, visina 70 cm (sadra u vlasništvu obitelji Meštrović)

40) Ivan Meštrović, Evangelist Luka, 1929.

41) Ivan Meštrović, Anđeo Gabrijel, 1919., sadra, visina 91 cm (čuva se u gliptoteci JAZU, Zagreb, a izrađen u mramoru nalazi se u Brooklyn Museumu, New York, SAD)

42) Ivan Meštrović, Majka doji dijete, Zagreb, 1928., sadra, visina 210 cm (vlasnik Atelijer Meštrović, prvi odljev u bronci postavljen je pred Higijenskim zavodom u Zagrebu, a drugi pred Rodilištem u Splitu)

Slika 14. Majka doji dijete

Izvor: <http://www.sgimv.hr/mestrovic/fotografije.html>

43) Ivan Meštrović, Glava djevojke, Zagreb, 1933.

44) Ivan Meštrović, Luka Botić, Beč, 1905., sadra, visina 73 cm (vlasništvo sedre i odljeva u bronci iz 1969. Atelijer Meštrović, drugi odljev iz 1969. Godine je vlasništvo zavoda Informator u Zagrebu)

Drugi autori izloženi u postavu (Katalog radova, 2002:24):

1) Tomislav Krizman: Portret Ivana Meštrovića, bakropis

2) Omer Mujadžić: Portret Ivana Meštrovića, ulje na platnu, 1932.

3) Želimir Janeš: Avers plakete: 100 godišnjica Ivana Meštrovića Vrpolje 1883.

4) Želimir Janeš: Revers plakete: Obiteljska grobnica Meštrović Otavice 1962.

Likovna zbirka (Katalog radova, 2002:24):

1) SGIM-23 medalja avers, Ivan Meštrović 1883-1962, 1972., fi 32,2 cm, bronca/lijevano, Vanja Radauš

2) SGIM-23/1 medalja revers, Spomen galerija Ivana Meštrovića 1972, 1972., fi 32,2 cm, bronca/lijevano, Vanja Radauš

3) SGIM-24 medalja, 100 g. Meštrović, 1983., fi 30 cm, bronca/lijevano, Ivan Križanac

4) SGIM-25 medalja avers, 100 – godišnjica rođenja Ivana Meštrovića, 1983., fi 18 cm, bronca/lijevano, Želimir Janeš

5) SGIM-25/1 medalja revers, 100 – godišnjica rođenja Ivana Meštrovića, 1983., fi 18 cm, bronca/lijevano, Želimir Janeš

6) SGIM-26 grafika, Portret Ivana Meštrovića, 1932.-1933., 34x50 cm, bakropis/papir (fragment), Tomislav Krizman

7) SGIM-27 skulptura, Zov s planine, 66x35x16 cm, bronca/lijevano, Andrija Krstulović

8) SGIM-28 skulptura, Ribar, 1967. 164x44x47cm, gips, Ivan Mirković

9) SGIM-29 skulptura, Kipar/Ivan Meštrović kleše, 1948., 175x70x119cm, bronca/ lijevano, Frano Kršinić

10) SGIM-30 bista, Slavonka/Glava Šokice, 54x43x32 cm, bronca/lijevano, Vanja Radauš

11) SGIM-31 slika, Punica, 1942., 34x28 cm, ulje/karton, Arpad Franjo Mesaroš

12) SGIM-32 slika, Djevojčica, 1942., 29,5 x29,5 cm, ulje/platno, Arpad Franjo Mesaroš

13) SGIM-33 slika, Pejzaž, 1969., 36x51 cm, tempera /karton, Arpad Franjo Mesaroš

14) SGIM-34 slika, Vrpolje, 1960., 22,4x33,2 cm, akvarel/papir, Arpad Franjo Mesaroš

15) SGIM-35 slika, Cvijeće u zemljanom loncu, 1954., 39,4x59 cm, ulje/karton, Arpad

Franjo Mesaroš

- 16) SGIM-36, plakat, Kulturno umjetničko društvo „Ivan Meštrović“, 1957., 50x70 cm, tempera/karton, Predrag Goll
- 17) SGIM-37, plakat, Spomen galerija Ivana Meštrovića Vrpolje, 1972., 70x50,5 cm, sitotisak, Predrag Goll
- 18) SGIM-38 medalja, Maršal Josip Broz Tito, 1947., fi 30,5 cm, jednostrana medalja, bronca/lijevano, Ivo KERDIĆ
- 19) SGIM-39 medalja, Ivan Meštrović 1883-1962, 1972., fi 6,8 cm, dvostrana medalja, bronca/lijevano, Vanja Radauš
- 20) SGIM-40 crtež, Portret dr. Mate Meštrovića, 2008., 17,5x14 cm, olovka/papir, Predrag Goll
- 21) SGIM-41 crtež, Portret dr. Mate Meštrovića, 2008., 17,5 x14 cm, olovka/papir, Predrag Goll
- 22) SGIM-42 crtež, Majka i dijete, 2013., 32x24 cm, olovka u boji/papir, Predrag Goll
- 23) SGIM-43 crtež, Moja majka, 2013., 32x24 cm, olovka u boji papir/papir, Predrag Goll
- 24) SGIM-44 crtež, Majka uči dijete moliti, 2013., 32x24 cm, olovka u boji/papir, Predrag Goll
- 25) SGIM-45 slika, Portret Ivana Meštrovića, 2014., 34x24 cm, akvarel/papir, Predrag Goll
- 26) SGIM-46 slika, Staro Vrpolje, 2014., 16x26,5cm, akvarel/papir, Predrag Goll
- 27) SGIM-47 slika, Pejzaž, 1945., 29,5x30 cm slika, ulje/karton, Arpad Franjo Mesaroš

5.1 Programi za privlačenje posjetitelja u sklopu Spomen galerije Ivana Meštrovića

Prvi program na kojemu se radilo je bio na temu „Meštrović i Vrpolje“ koji se vezao uz posjete školske djece, studenata i umirovljenika i nudio je obilaske razgledavanja Spomen galerije Ivana Meštrovića Vrpolje. Zbog proširivanja ponude samog programa, prostor Spomen galerije, koji se zimi zagrijava, planiralo se iskoristiti za realizaciju edukativnih radionica i likovnih radionica. Proces ostvarivanja programa je zamišljen uz suradnju sa školama i turističkim agencijama. Prvo se sastavio opis programa sa svim detaljima, cijenom ulaza, trajanjem samog programa i sve dodatno što se nudilo, znači edukativni program ili

likovne radionice. Omogućeno je besplatno parkiralište te su ponuđeni programi koji su prilagođavani prema potrebi.

Neke grupe su organizirane u sklopu jednodnevnih ekskurzija kao edukativne radionice gdje se djeca, studenti, umirovljenici i svi ostali poznavaoici i poštovatelji djela Ivana Meštrovića vode kroz prostor Galerije i pobliže upoznaju sa Meštrovićevim djelom te zavičajem u kojem se Meštrović rodio i krstio. Također, program je osmišljen da obuhvaća i stručno vodstvo koje se prilagođava svakoj grupi posebno.

Nastavilo se sa drugim programom „Meštrović u mom zavičaju“, koji je osmišljen kao cjelodnevni posjet, uključuje razgledavanje i crkve i škole, a kasnije i mogućnost korištenja prostora Galerije za razne aktivnosti likovnih i edukativnih radionica i slično.

Spomen galerija obuhvatila je programima prezentiranje imena same galerije te lika i djela Ivana Meštrovića koji je jedan od najvećih svjetskih kipara i predstavnik hrvatske skulpture u svijetu, rođen u jednom malom slavonskom selu, Vrpolju. Upravo to je bila prednost koja se željela iskoristiti. Pokraj Spomen galerije nalazi se Crkva Rođenja sv. Ivana Krstitelja, u kojoj se nalazi krstionica pred kojom je kršten Ivan Meštrović, i još tri djela Ivana Meštrovića u bronci, koja je svakako vrijedna zbirka. Postoji i škola koja nosi ime Ivana Meštrovića, u kojoj također postoje dva djela Ivana Meštrovića.

S obzirom da je danas vrijeme gdje i oni najmlađi poprilično vješto barataju sa novim tehnologijama, željelo se i ciljalo pridobiti njihovu pažnju. Radilo se na novom načinu prezentacije na projektorima, koja je najmlađima dala novu dimenziju i zanimljiviji pristup umjetnosti. Prikazivanjem kratkih filmova i video zapisa iz davnih vremena privuklo se nove, ali zainteresiralo i stare korisnike usluga da ponovno posjete Spomen-galeriju.

Školama i agencijama je poslana ponuda za suradnju i molba da program uvrste na popise njihovih ekskurzijskih destinacija. Može se reći da se razvojem novog pristupa poslovanju, kao što su ponuda nove usluge potrošačima, bolja kvaliteta, inovativnost, te utjecaj na razvoj sposobnosti, odanosti klijenata, uspjeh promidžbe novih proizvoda na tržištu znatno je podignuta razina kvalitete poslovanja Spomen-galerije na jednu novu i višu razinu.

Osim izložbene djelatnosti Spomen galerija ima i prosvjetno pedagošku funkciju. Svim zainteresiranim srednjoškolcima, studentima, nastavnicima i drugim zainteresiranim pojedincima pružena je maksimalna pomoć kod pripreme seminarskih i diplomskih radnji davanjem na uvid raspoložive stručne građe i literature kojom Spomen-galerija raspolaže, a

odnosi se na život i rad Ivana Meštrovića: pisma, dokumenti, fotografije, katalogi, knjige i drugo.

U suradnji s likovnim pedagogima i učiteljima iz Osnovne škole „Ivan Meštrović“ Vrpolje i susjednih škola održano je četiri likovne radionice. Dvije su bile vezane za obilježavanje Međunarodnog dana muzeja, a druge dvije za obilježavanje 42. obljetnice rada i djelovanja Spomen galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju.

U proteklih nekoliko godina svjedočilo se značajnom povećanju korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Umrežena računala, elektronička pošta, web stranice, Internet, baze podataka, elektroničke publikacije, on-line diskusijske liste i elektroničke konferencije, digitalne knjižnice i on-line pretraživači samo su neki od trendova koji su ušli u svakodnevnu upotrebu. Zbog svega toga pojavljivalo se sve više upita. Planom se razradio poslovni proces ponude programa posjetiteljima. Korisnici usluga Spomen galerije podijeljeni su u nekoliko skupina, gdje se svakoj grupi nudi poseban program prilagođen toj skupini. U okviru redovne djelatnosti nastavljena je obrada stručne građe te je izvršena njena revizija.

U nastavku je prikazana evidencija o posjetiteljima koju galerija vodi kako bi mogli pratiti jesu li svi njihovi programi i uloženi trud postigli zacrtane ciljeve te kako bi i dalje bili u mogućnosti što bolje prilagođavati ponudu galerije potrebama korisnika.

Tablica 1. Evidencija o posjetiteljima

The table is a Gantt chart showing visitor activity over 30 days. The x-axis represents days from 1 to 30. The y-axis lists various activities and groups. Yellow blocks indicate the duration of each activity. The chart is divided into several horizontal sections, each representing a different program or group. The top section is labeled 'UČENJE I OBLJEŽAVANJE' and includes sub-sections like 'UČENJE' and 'OBLJEŽAVANJE'. Other sections include 'KURZ' and 'KURZ ZA DVA DANA'. The chart also includes a summary table at the bottom right with columns for 'UKUPNO' and 'POSJETI'.

Izvor: Materijali i stručna poslovna dokumentacija ustupljena u galeriji (2018), Evidencija o posjetiteljima

6. Značenje Spomen galerije Ivana Meštrovića Vrpolje za kulturu Republike Hrvatske

Kulturno društvo „Ivan Meštrović“ od samih početaka kada se planirala osnovati galerija uspostavilo je vezu sa Ivanom Meštrovićem koji je dao punu podršku osnivanju spomen galerije. Nakon njegove smrti podršku je pružala njegova žena, a kasnije njihova kći. Upravo su Meštrović i njegova žena zaslužni za većinu djela koja su u samim počecima bila izložena u galeriji.

Spomen galerija je jezgra kulturnog života mjesta. Za svoj rad i čuvanje uspomena na velikog umjetnika dobila je brojna priznanja na lokalnoj i republičkoj razini. To je dokaz i priznanje Vrpolju i ustanovi koja je bila i ostala temelj kulturnog razvoja tog mjesta. (Dumenčić, 2000:84)

Osnovna djelatnost galerije je izložbena jer ona stalnim izlaganjem Meštrovićevih radova popularizira i prezentira javnosti život i djelo Ivana Meštrovića te čuva dio kulturnog nasljeđa što ga je veliki umjetnik darovao hrvatskom narodu i svome rodnom mjestu, a to zbirci daje posebno značenje. (Dumenčić, 2000:84) O njezinoj važnosti govori i činjenica da je nakon završetka domovinskog rata prvi objekt koji je bio uređen i obnovljen upravo Spomen galerija.

Vrpolje je mjesto na rubu triju županija, raskrižje međunarodnih putova i pruga. Spomen galerija u Vrpolju pokušava stalno što bolje uključiti opus galerije u kulturnu ponudu područja. Također, tijekom cijele godine održava razna događanja kako bi privukla što više turista te održava vezu sa turističkim zajednicama i agencijama u sklopu programa vezanih uz razvoj i ponudu kulturnog turizma u istočnoj Hrvatskoj. Spomen galerija Ivana Meštrovića je tijekom 2017. godine, sa stalno postavljenom izložbom radova Ivana Meštrovića, bila uključena i u druge aktivnosti i događanja važna za mjesto, općinu Vrpolje i Brodsko-posavsku županiju.

Spomen galerija Ivana Meštrovića je iznimno važna jer, pored gajenja uspomena na Ivana Meštrovića i promicanja njegova djela i imena, čuva i njeguje folklorne tradicije ovoga kraja i sa vremenom je postala središte sveukupne kulturne djelatnosti u mjestu i šire. Otvaranjem Spomen galerije Vrpolje je postalo zanimljivo kulturno središte, a koliko je galerija zanimljiva govore i podaci o prosječnom broju posjetitelja od 4000 do 5000 svake godine,

svih uzrasta i dobi. Nekoliko puta je u raznim knjigama i kulturi naglašeno kako je galerija mjesto okupljanja i kulturnog života svih ljudi Vrpolja i okolice.

Također treba napomenuti kako je galerija cijelo vrijeme prisutna u kulturnom životu Hrvatske o čemu svjedoče brojne izložbe organizirane u njoj u povodu značajnijih jubileja vezanih uz ime Ivana Meštrovića. Nadalje, djelovanje galerije je prisutno u medijima, radio i TV emisijama, tisku itd. Galerija je sudjelovala i na simpozijima u Zagrebu, Splitu i Drnišu prigodom obilježavanja 100-te obljetnice rođenja Ivana Meštrovića.

Iz Spomen galerije se kulturni život proširio u cijelo Vrpolje. Obnovljen je rad „Hrvatske čitaonice“ koja djeluje u sastavu Spomen galerije. U sklopu kuda „Ivan Meštrović“ se njeguje folklor, pjevanje te tamburaška glazba. Niti jedan kulturni događaj u mjestu i okolici ne može proći bez imena Ivana Meštrovića.

I za kraj ću citirati jednog autora koji je najbolje zapisao što galerija znači za Vrpolje: „Danas Vrpolje živi sa svojom galerijom i Galerija živi s Vrpoljem, jer je Meštrović upao u srce svakog našeg čovjeka. To je dio svakodnevnice tog mjesta, koje je izgradnjom Spomen galerije Ivana Meštrovića započelo jedno novo poglavlje u svojoj višestoljetnoj povijesti.“ (Ančić, 9)

7. Zaključak

Spomen galerija Ivana Meštrovića slavi i čuva uspomenu na slavnog kipara te s ponosom svjedoči da je Ivan Meštrović i njegovo djelo u Vrpolju neprekidno živo i prisutno među svim stanovnicima, te da se na taj način čuva uspomena na velikoga hrvatskoga umjetnika i možda najvećeg kipara u povijesti Hrvatske. Kao što je već ranije navedeno u tekstu, Spomen galerija živi sa Vrpoljem i Vrpolje živi sa Spomen galerijom. Samo ta rečenica dovoljno govori o tome koliki je njezin značaj za razvoj kulture, no i samog Vrpolja i šire okolica.

Mnogi bi si mogli postaviti pitanje zašto. Zašto je jedna mala galerija, jer ukoliko ćemo ju uspoređivati sa Ateljeom Ivana Meštrovića u Zagrebu ili Galerijom Ivana Meštrovića u Splitu, ne može se poreći činjenica da se radi o manjoj galeriji, toliko važna da skoro cjelokupna kultura jednog kraja počiva i oslanja se na nju. Razlozi su mnogi, no djelomično leže u tome tko je Ivan Meštrović bio, koliko je zadužio Hrvatsku i kakvu kvalitetu i strast i uvjerenja i danas prenose njegova djela. Sa druge strane, osnivanje Spomen galerije je u to vrijeme bio dobro smišljen potez, odnosno dobar način od strane učenih ljudi koji su pratili druge zemlje i njihove kulture da iz skoro nepoznate činjenice da je Ivan Meštrović rođen u Vrpolju naprave središte kulturnog i turističkog života županije.

Danas, osim Spomen galerije postoji i trg Ivana Meštrovića, škola Ivana Meštrovića, Kulturno društvo Ivana Meštrovića itd. što govori u prilog činjenici kako je Vrpolje Ivana Meštrovića prepoznala kao brend i odlučilo na njemu izgledati svoju kulturu. To ne znači da itko umanjuje njegovu povijesnu važnost ili kvalitetu njegovih radova, ali u svakom slučaju treba čestitati na uspjehu Spomen galerije jer, ukoliko će se gledati povijesno, Ivan Meštrović je u Vrpolju rođen, sa godinu dana je otišao i nikada više nije nogom kročio blizu, samo je bio u prolazu. Za cijelo vrijeme svoga života on se predstavljao da je iz Dalmatinske zagore jer je tamo odrastao i od tamo vuče korijenje. Kada je započeo dopisivanje sa Vrpoljčanima oko galerije, posebno je pozdravljao svoje dalmatince koji su također trbuhom za kruhom stigli u Vrpolje. Stoga, treba cijeniti trud uloženi u stvaranje Spomen galerije, stvaranje današnjeg opusa galerije, konstantni pokušaj pristupanja Ivanu Meštroviću kako bi priznao Vrpolje kao svoj rodni kraj kao i njegovoj ženi i djeci nakon njegove smrti da poklone njegova djela i u Vrpolje, a ne samo u Zagreb i Split. Sav trud uloženi kroz godine se na kraju isplatio jer je Spomen galerija danas solidno posjećena, sa respektivnim fundusom djela Ivana Meštrovića i drugih te je prepoznata od strane kulturnih institucija Republike Hrvatske. Međutim, niti sve navedeno neće biti dovoljno da se ona održi, jer stvaranje brenda je samo početak, taj brend se

mora održavati na životu i stoga Spomen galerija ima još puno godina pred sobom u kojima će joj trebati nove ideje kako bi i u budućnosti održala trenutno poslovanje.

8. Literatura

- 1) Ančić, M., Spomen galerija Ivana Meštrovića Vrpolje, Slavonski Brod: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje: SIZ-ca za kulturu Slavonski Brod
- 2) Antolović, J., Turkalj Podmanicki, M. (2010), *Načela i smjernice za organizacije u kulturi*, Ekonomski vjesnik, 23 (1), str. 152-167
- 3) Dumenčić Lj. (2000), *Spomen-galerija Ivana Meštrovića u Vrpolju – 27 godina djelovanja*, Muzelogija, br. 36, str. 81-85
- 4) Maković. Z. (1983), *Meštrović*, Odbor za obilježavanje 100-obljetnice rođenja Ivana Meštrovića (1883-1983), Vrpolje: Spomen Galerija Ivana Meštrovića Vrpolje, Slavonski Brod: RO „Zrinski“, Čakovec: TIZ Čakovec
- 5) Meštrović, M. (2011), *Život i djelo Ivana Meštrovića*, Zagreb: Matica Hrvatska
- 6) Plazibat, D. (2015), *Ivan Meštrović: tragovi u vremenu i prostoru*. Split: Muzej Ivana Meštrovića
- 7) Župančić, M. (1981), *Kulturne institucije u seoskoj sredini*, Sociologija sela 19 (71/72), str. 43-54
- 8) Katalog radova: Spomen galerija Ivana Meštrovića 1972.-2002 (2002)., Vrpolje: Spomen galerija Ivana Meštrovića Vrpolje, Županija Brodsko-Posavska
- 9) Spomen galerija Ivana Meštrovića Vrpolje (povijest galerije, fotografije, zbirke, događanja), <http://www.sgimv.hr/mestrovic/naslovnica.html> (5. srpnja 2018. godine)
- 10) Ivan Meštrović (1883.-1962.), <http://adria.fesb.hr/~anmarin/web/mestrovic.html> (8. srpnja 2018. godine)
- 11) Materijali i stručna poslovna dokumentacija ustupljena u galeriji (2018): Programi održani u ustanovi, Od Sokolskog doma do Spomen galerije Ivana Meštrovića